

מצפיקים בגגה

פנינים, הארות, ולקחי מוסר על פרשת השבוע
מאת בעמח"ס
"באר צבי"

פרשת ויקהל תשב"ד

מלאכת מבעיר

לֹא תִבְעֲרוּ אֶשׁ בְּכֹל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיָוֵם הַשַּׁבָּת (לה, א)

האחרונים חקרו ביסוד מלאכת מבעיר, האם המלאכה היא בעצם עשיית האש, או שמא המלאכה היא 'שריפת החפץ' שאחז בו האור, 'ולא תבערו אש' היינו לא תבערו חפץ על ידי האש.

מרן הגר"י קניבסקי זצוק"ל (בספרו 'ברכת פרץ') מבאר שנחלקו בזה הרמב"ם והראב"ד (בפרק י"ב מהלכות שבת ה"א), שדעת הרמב"ם היא שהמחמם את המתכת חייב משום מבעיר, אולם הראב"ד חולק וסובר שאינו חייב משום מבעיר אלא משום מבשל, עיי"ש.

כלומר, שיטת הרמב"ם היא שיסוד מלאכת מבעיר הוא עשיית האש, ועל כן חייב אף על פי שלא נשרף הברזל. אבל הראב"ד יש לומר שסובר שיסוד המלאכה הוא 'שריפת החפץ', ולפיכך במחמם את הברזל, מאחר ולא נשרף דבר, אינו חייב משום מבעיר.

אמנם תמה ה'ברכת פרץ' על הראב"ד מכמה פסוקים שמבואר בהם שגם באופן שלא נשרף כלום מכל מקום נקרא 'מבעיר', כמו הפסוק בפרשת שמות (ג, ב) 'והסנה בוער באש והסנה איננו אוכל'. וכן כתיב (דברים ד, יא) 'וההר בוער באש עד לב השמים'.

והלא שם לא נשרף דבר ואף על פי כן נקרא מבעיר. וכתב לתרץ, שנראה שאף שנקרא מבעיר, מכל מקום לענין שבת אינו חייב, משום שאינו חייב אלא מה שדומה למלאכת המשכן, ובמשכן היו הבערות השורפות, ולכן אינו חייב במחמם את הברזל. ומסיים מרן זצ"ל "ויש לפלפל בכל זה".

נדבת הנשים

וַיָּבֵאוּ הָאִנְשִׁים עַל הַנָּשִׁים (לה כב)

רבים מהמפרשים עמדו לבאר מה טעם באו הבעל ואשתו לתרום יחדיו.

ב'ספורנו' ובליקוטי הריצב"א כתבו, שמאחר וההלכה היא כנפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' רמ"ח ס"ד), שאין גבאי צדקה רשאים לקבל מן הנשים אלא דבר מועט, [ודבר זה תלוי לפי עושר

השבת כהקדמה למשכן

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּגְו' שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּגְו' (לה, א-ב)

נתקשו המפרשים ובראשם ה'ספר חסידים' (סימן תקס"ח), על שינוי הסדר, שבעוד שבפרשת כי תשא רק לאחר שנצטווה משה על כל פרטי מלאכת המשכן ניתנה לו פרשת השבת, הרי שבפרשתנו כאשר חוזר משה ומשמיע את הדברים לישראל - היפך את הסדר, ותחילת דבריו היו בענין שמירת השבת ורק לאחר מכן ציווה על מלאכת המשכן. והלא דבר הוא!

רוב המפרשים ביארו, כי השינוי נובע מחמת חטא העגל שבינתיים, אלא שנדחקו בטעם הדבר. ביאור נפלא כתב בזה ראש ישיבת איתרי הגאון הגדול רבי שלמה פיישר זצ"ל בספרו 'דרשות בית ישי', כי הנה כל ענין הקמת המשכן וכליו, להקריב קרבנות להקב"ה, ולהמשיך על ידיהם שפע ברכה - יש בו סכנה לגסי השכל להתפס למחשבות ולדעות כוזבות וליגרר אחר עבודה זרה. וכבר כתב 'הכוזרי' (מאמר א' צח-צט), שאין בין עגל לכרובים אלא שזה נצטוו זה לא נצטוו.

ובירושלמי (פ"ק דשקלים): "ועשית כפורת זהב טהור, יבוא זהב של כפורת ויכפר על זהב של עגל". ולכאורה, למה דוקא זהב של כפורת, והלא כל כלי המשכן של זהב היו. אלא, יבוא זהב של כפורת וכרובים שנצטוו, ויכפר על זהב של עגל שלא נצטוו. ומעתה, עד שלא נחשדו ישראל על מחשבת עבודה זרה, שפיר היה אפשר לצוותם על המשכן ללא כל אזהרה מוקדמת, אבל עכשיו שנכשלו בחטא העגל, הוצרך להקדים להם אזהרה שלא יכשלו בהרהורי עבודה זרה, שכאילו יש כח לבני אדם למשוך שפע מן הכוחות העליונים בפעולות ומעשים אשר לא נצטוו.

ולכן הקדים להם את אזהרת השבת, שעניינה הוא להשריש את ההכרה שהקב"ה הוא לבדו המושל והעושה לכל המעשים. [א"ה: ובאמת ששמירת שבת היא ההיפך הגמור מעבודה זרה, שהרי מייחס בה את כל הבריאה רק להקב"ה לבדו, ולכן אמרו (שבת קיח): שכל המשמר שבת - אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו. וכן אמרו במדרש, שהמודה בשבת הרי הוא ככופר בעבודה זרה].

הבעל, ואם הבעל מוחה - אפילו כל שהוא אסור לקבל מהם]. על כן באו גם האנשים שלהן להסכים לנדבה, כדי שיקבלו הגבאין מהן. בספר "מלא העומר" (מהגאון רבי אריה לייב צינץ אבד"ק פלאצק) מבאר, שסיפר כאן הכתוב שהנשים החלו בנדבה ובעליהן הסכימו. ועל כל פנים מדברי הראשונים הנ"ל אנו למדים, שגם בדור המדבר - שפרנסת הנשים לא היתה מידי בעליהן, שהרי ירד להם מן, מכל מקום גם אז לא היו יכולים ליטול צדקה מן הנשים ללא רשות הבעל. [ויעויין כתובות נח: - נט. האם תקנו מעשה ידיה של האשה לבעל תחת מזונות, או להיפך]. וכענין זה מבואר גם בדברי ה'משך חכמה' בתחילת פרשת תרומה על הפסוק 'מאת כל איש' (כה, ב), שכתב בזה הלשון: פירוש מאת כל איש ולא מאת כל אשה, שמאשה שיש לה בעל אין מקבלין גבאי צדקה דבר מרובה וכו'.

מסופר על זוג עשיר בהונגריה שלא זכו להפקד בבנים, האשה באה אל רב העיר ונתנה לו 'פדיון נפש' סכום עצום של 400 זהובים שישלחם לאחד מצדיקי הדור שיתפלל בעדה. אותו רב שלח את הכסף לירושלים לידי הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל. כעבור שלשה שבועות בא בעלה של האשה בתרעומת אל הרב על שלקח מאשתו ללא רשותו סך כה גדול, ודרש מהרב שישלח מברק לירושלים ויבקש מהרב זוננפלד שיחזיר לו את הכסף בחזרה. הרב התנצל וענה שמתבייש לעשות זאת, ולכן מוכן הוא לשלם מכיסו בתשלומים את כל הסכום העתק הזה. עודם מדברים, והנה נכנס הדוור עם מכתב בהול שהגיע לרב מירושלים, ובו שולח הרב זוננפלד את 400 הזהובים חזרה, וכותב: חושש אני אולי עשתה זאת האשה בלי רשות בעלה, על כן הנני שולח את הכסף חזרה, אבל כמובן שהתפללתי שתיפקד ויה"ר שהתפילות תתקבלנה... כשנוכח הבעל לראות את צדקותו וזהירותו הגדולה של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, ציוה שישלחו אליו שוב את הכסף והפעם בהסכמתו.

ותומכיה מאושר'

כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לָבָם אֹתָם וְגו' הִבְיָאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לָהּ (לה, כט)

תמהו רבים, לצורך מה חוזר הפסוק וכופל הדבר "הביאו בני ישראל נדבה", שלכאורה זהו שפת יתר. בספר הנפלא 'קהלת יצחק' על התורה (שחיבר הגאון רבי יצחק מק"ק וילנא, תלמיד מרן הביית הלוי זי"ע) מביא בזה מה ששמע מידידו הרב החריף מוה"ר בן ציון משקוד, כי רבינו המהרש"א, בשעה שהיה אב"ד באוסטרא - רצו בני קהילתו לבנות לו בנין לישיבתו המפורסמת, והמקום היה צר מלהכיל את התלמידים הרבים שנהרו לשם. התאספו

ראשי הקהילה לטכס עצה מנין יקחו את הכסף לבניה, והנה הגיע איש אחד צדיק נחבא אל הכלים שרצה לתרום סכום נכבד מאוד לתחילת הבניה, ובתנאי שיהיה בעילום שמו. כאשר הודיעו זאת לרבינו המהרש"א, ביקש הוא לדבר עמו, והאיש סיפר, שלמעשה איננו עשיר, אולם החליט לתרום את הסכום הגדול מאחר ואין לו בנים. המהרש"א הבטיחו שבזכות תרומתו הנדיבה יזכה לבן זכר שאף יזכה ללמוד בישיבתו. ואכן כך היה, ונתקיימה ברכתו בבחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים". בשעה שהגיע הנער לגיל בר מצוה, ביקש האב להכניסו לישיבה ולא רצו הגבאים לקבלו, כי היה רך בשנים. והזכיר האב למהרש"א את הבטחתו, ומיד ציוה לקבלו לישיבה. והביא שם המחבר מקור לדברים, מהגמרא במועד קטן (ט). שבחנוכת בית המקדש נתעברה אשתו של כל אחד ואחד וילדה בן זכר. וביאר ששכר זה הוא ב'מדה כנגד מדה', שהרי ענין המקדש הוא להיות בית לשכינה, ועיקר משכן ה' הם הבנים הצדיקים וכו'. וראה עוד אריכות דבריו.

ומסיים המחבר, שבכך יש לפרש כוונת הכתוב 'הביאו בני ישראל', שבזכות תרומת ישראל למשכן, זכו לבנים צדיקים המכונים 'ישראל', ונחשב כאילו הביאום נדבה לפניו - אחרי שזכו להם בעבור נדבותיהם. עכ"ד.

למדים אנו אפוא את גודל הסגולה 'לזרע של קיימא' שיש על ידי תמיכה לתרומה לישיבה קדושה, בבחינת 'ותומכיה מאושר'!

מסירות לתורה

וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת הָאָרֶץ עֵצֵי שִׁטִּים וְגו' (לו, א)

פירש רש"י: "לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו" (תנחומא י). ויש להבין מדוע רמזה התורה"ק את מסירות נפשו של בצלאל על המלאכה, דוקא אצל עשיית הארון, והלא אף בכל מלאכת המשכן נתן את נפשו. [וראה בזה ב'דעת זקנים מבעלי התוספות', וב'כלי יקר']. וביאר בזה הגאון רבי יאיר חדש זצ"ל (ראש כולל 'בית יחיאל-ב"ב'), דהנה בכל המצוות העיקר הוא עיצומו של המעשה, אלא שכאשר נוסף לכך גם מאמץ ומסירות נפש - יש כאן 'מעלה' ו'הידור' במעשה המצוה. ואולם שונה הדבר במצות 'תלמוד תורה', שכל עיקרה ותכליתה הוא העמל ומסירות הנפש לתורה, שבלעדיהן חסר בגוף מצות תלמוד תורה. וזהו אפוא הרמז במה שגילתה התורה את מסירות נפשו של בצלאל דוקא על עשיית הארון, שכן הארון מסמל כידוע את התורה הקדושה, שבזה נקרא על שמו אך ורק לפי מידת המסירות נפש שיש לו בה.

לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת דינה מור ע"ה
בת הרב משה ציוני זצ"ל, עורך הש"ס המפוסק, נלב"ע כ"ט טבת תשפ"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו הנכבד הר"ר שמואל לאוי"ט

מוקדש בחיבה לידידי הנעלה החפץ בעילום שמו לרגל הכנס בנו משה שמואל הלוי נ"ו לנועם עול תורה ומצוות, יה"ר שיעלה מעלה מעלה בתורה ויראת שמים, ויגדל לתפארת בישראל